

FOOTT PRINTTS: Doskonalenie zawodowe nauczycieli

Praktyczne wskazówki
dla trenerów

Streszczenie przegląd literatury

Co-funded by
the European Union

Erasmus+
Enriching lives, opening minds.

Streszczenie

Badania wykazują, że ciągłe doskonalenie zawodowe nauczycieli jest jednym z najważniejszych czynników poprawy efektywności szkół i wyników nauczania.¹ Jak podkreślono w komunikacie Komisji Europejskiej z 2017 r., nauczanie wiąże się z rozwojem kariery przez całe życie.² Ostatnie reformy edukacji wymagają od nauczycieli pracy z nowymi technologiami, integrowania programów nauczania opartych na kompetencjach i nowych metodach nauczania, uczenia się i oceniania, dostosowywania uczenia się do zróżnicowanych potrzeb uczniów oraz współpracy z rówieśnikami.

Niniejszy przegląd literatury jest częścią projektu Erasmus+, Focus on Teacher Training - Practical Guidelines for In-Service Teacher Trainers (FOOTT PRINTTS). Projekt FOOTT PRINTTS koncentruje się na ciągłym doskonaleniu zawodowym (CDZ) dla początkujących i doświadczonych nauczycieli. Kluczowym celem jest zidentyfikowanie elementów skutecznego doskonalenia zawodowego - pod względem kursów rozwoju zawodowego (poziom mikro), instruktorów i instytucji szkoleniowych oraz szkół (poziom mezo), a także dźwigni politycznych (poziom makro). Posłuży to jako podstawa do opracowania wytycznych wspierających procesy zapewniania jakości w różnych kontekstach krajowych. Ostatecznym celem projektu jest wspieranie skutecznych szkoleń dla osób kształcących nauczycieli oraz polityk promujących i zapewniających wysokiej jakości doskona-

lenie zawodowe w regionalnych, krajowych, publicznych i prywatnych instytucjach szkoleniowych. Projekt ma charakter międzynarodowy i chociaż oferta doskonalenia zawodowego nauczycieli różni się w zależności od kraju, wszystkie kraje będą miały możliwość wzajemnego uczenia się.

Przegląd obejmuje szeroki zakres, w tym badania w literaturze naukowej i szarej literaturze dotyczącej skutecznego doskonalenia zawodowego, rozwoju instruktorów i wsparcia na poziomie politycznym dla rozwoju zawodowego nauczycieli. Uwzględniono również mapowanie odpowiedniego krajobrazu politycznego w krajach partnerskich projektu.

Chociaż naszym celem było zachowanie jak największej dokładności, przegląd ten należy jednak traktować raczej jako orientacyjne podsumowanie dowodów niż w pełni kompleksowy przegląd badań.

Przegląd jest zorganizowany w następujący sposób:

Rozdział 1 przedstawia projekt FOOTT PRINTTS i cele przeglądu literatury. W trakcie naszych badań znaleźliśmy tylko kilka przykładów zapewniania jakości doskonalenia zawodowego nauczycieli. Wyraźny niedobór ram i procesów zapewniania jakości CDZ podkreśla potrzebę realizacji projektu FOOTT PRINTTS. Niemniej jednak, istniejące badania empiryczne nad cechami sku-

¹ Chapman C., Harris A. (2004) "Improving schools in difficult and challenging contexts: strategies for improvement", *Educational Research*, 46(3), s. 219-228. <https://doi.org/10.1080/0013188042000277296>.

² Ciesielski E.J.M., Creaghead N.A. (2020) "The Effectiveness of Professional Development on the Phonological Awareness Outcomes of Preschool Children: A Systematic Review" *Literacy Research and Instruction* 59 (2), s. 121-147. DOI: [10.1080/19388071.2019.1710785](https://doi.org/10.1080/19388071.2019.1710785).

tecznego CDZ mogą służyć jako wskazówki do dalszych badań i konsultacji.

W rozdziale 2 przedstawiono definicje i pojęcia występujące w literaturze na temat doskonalenia zawodowego nauczycieli. Chociaż nie istnieje jedna powszechnie uzgodniona definicja doskonalenia zawodowego nauczycieli, badania podkreślają, że nauczyciel to zawód „uczący się przez całe życie”³, w którym rozwój zawodowy rozpoczyna się na początkowym etapie kształcenia i trwa do momentu przejścia na emeryturę. Ważne cele obejmują rozwój wiedzy i kompetencji nauczycieli, oprócz ich profesjonalnego osądu i niezależności, a także zmiany w praktykach stosowanych w klasie.

W sekcji 3 przedstawiono metodologię przeglądu. W ciągu ostatnich 15 lat pojawiło się wiele badań w tym obszarze, dotyczących wpływu różnych elementów doskonalenia zawodowego oraz procesów wspierających zmiany w wiedzy, przekonaniach i praktykach nauczycieli. Poszukiwaliśmy również literatury na temat czynników na poziomie szkoły, które wspierają rozwój nauczycieli, w tym przywództwa szkolnego, zapewniania jakości na poziomie szkoły, profesjonalnych społeczności uczących się, motywacji nauczycieli itp. Inna analizowana literatura dotyczy skutecznych szkoleń dla osób kształcących nauczycieli, polityk wspierających skuteczne doskonalenie zawodowe oraz zapewniania jakości doskonalenia zawodowego. Większa część badań naukowych objętych niniejszym przeglądem jest prowadzona w języku angielskim, ale zidentyfikowano także kilka artykułów i dokumentów opublikowanych w języku krajów partnerskich projektu.

W części 4 przedstawiono wyniki mapowania krajów partnerskich (Austria, Dania, Niemcy, Grecja, Francja, Polska i Portugalia). Obejmuje ona szeroki zestaw obszarów związanych z zarządzaniem szkołami, najnowszymi inicjatywami w zakresie edukacji szkolnej i powiązanymi potrzebami w zakresie rozwoju zawodowego. Opisano m.in. strukturę oferty doskonalenia zawodowego i wymogi związane z kwalifikacjami instruktorów, powiązania między rozwojem szkół i nauczycieli oraz systemy zapewniania jakości dla szkół, nauczycieli i organizatorów doskonalenia zawodowego. Mapowanie zapewnia przegląd szerszego kontekstu i celów doskonalenia zawodowego nauczycieli. Szczegółowe opisy kontekstów krajowych znajdują się również w Załączniku nr 1 do niniejszego raportu.

W sekcji 5 przedstawiono wyniki badań empirycznych dotyczących kluczowych cech skutecznego doskonalenia zawodowego. W kilku metaanalizach zidentyfikowano cechy związane ze skutecznym doskonaleniem zawodowym. Chociaż wyniki tych badań są niezwykle spójne, ostatnio kilku naukowców zauważyło, że programy, które przyjmują cechy zidentyfikowane w literaturze, nie są konsekwentnie skuteczne. Ponadto potrzebne są badania nad procesami i mechanizmami uczenia się nauczycieli oraz zmianami w ich zachowaniu.

W części 6 omówiono badania dotyczące skuteczności doskonalenia zawodowego prowadzonego online/mieszanego. Chociaż badanie TALIS OECD z 2018 r. wykazało ograniczony udział nauczycieli w doskonaleniu zawodowym online, kształcenie nauczycieli przez internet stanowi rozwijający się obszar. Możliwość rozwoju zawodowego online

³ Livingston, K. (2012) „Approaches to professional development of teachers in Scotland: pedagogical innovation or financial necessity?”, *Educational Research*, 54(2), s. 161-172.

ma kilka potencjalnych zalet. Można dotrzeć do większej liczby nauczycieli, w tym tych pracujących w odległych miejscach, można uwzględnić bardziej zróżnicowane formaty kursów i tematykę itp. Struktura nauczania online ma jednak wpływ na jego skuteczność. Stopień, w jakim uczestnicy są zachęceni do refleksji i stawiane przed nimi wyzwania, a także możliwości aktywnej współpracy z rówieśnikami to elementy, które należy dokładnie zaprojektować.

W rozdziale 7 dokonano przeglądu literatury na temat kształcenia nauczycieli i zapewniania jakości. Brakuje „skodyfikowanej bazy wiedzy” dla osób kształcących nauczycieli⁴. Biorąc pod uwagę, że rola edukatorów/instruktorów nauczycieli znacznie różni się od roli samego zawodu nauczyciela, jest to istotna luka. Kilka krajów opracowało standardy dla edukatorów prowadzących kształcenie nauczycieli (Belgia, Izrael, Holandia i Stany Zjednoczone). (Szczegółowe informacje znajdują się w załączniku nr 2 do raportu). Udostępniono również ramy określające podstawowe obszary wiedzy dla osób kształcących nauczycieli.⁵

W rozdziale 8 dokonano przeglądu literatury na temat czynników występujących na poziomie szkoły, które mają ogromny wpływ na doskonalenie zawodowe nauczycieli. Ważna jest jakość relacji w szkole, responsywni szkolni administratorzy, współpraca nauczycieli - w tym poprzez mentoring, wzajemne informacje zwrotne i krytyczną analizę praktyk pedagogicznych. Aktywne uczenie się w kontekście związanym z pracą przez dłuższy czas (z uczeniem się przez tygodnie, mie-

siące lub rok akademicki) również ma wpływ na skuteczność ustawicznego rozwoju zawodowego. Skupienie się na równoważeniu potrzeb związanych z rozwojem szkoły i nauczycieli może wzmacniać i wspierać indywidualne i zbiorowe doskonalenie zawodowe.

Rozdział 9 przedstawia literaturę na temat polityk wspierających wysokiej jakości ustawiczny rozwój zawodowy. Chociaż istnieje znaczna liczba badań nad skutecznymi podejściami do nauczania, uczenia się i oceniania, które mogą wspierać praktykę opartą na dowodach, zrozumienie jakości i profesjonalizmu nauczycieli jest ostatecznie przedsięwzięciem normatywnym. Każdy system zapewniania jakości doskonalenia zawodowego musi opierać się na jasnym stwierdzeniu, co uznaje się za „dobrą jakość” doskonalenia zawodowego – opracowanym w drodze konsultacji z zainteresowanymi stronami.

Przedstawiono potrzebę opracowania precyzyjnych standardów dla nauczycieli, a także podzielono się modelami podkreślającymi główne elementy skutecznego doskonalenia zawodowego, wraz z cechami pośredniczącymi (np. polityką, kontekstem szkolnym, motywacją osób szkolących nauczycieli i nauczycieli). Modele te mogą ukierunkować dyskusje na temat szerokiego zestawu elementów, które należy wziąć pod uwagę przy opracowywaniu ram zapewniania jakości.

W niniejszej sekcji przedstawiono konkretne mechanizmy polityczne i przykłady tego, w jaki sposób niektóre kraje promują obecnie zapewnianie jakości ustawicznego doskonalenia zawodowego nauczycieli. Obejmują

⁴ Goodwin, A. L. i Kosnick, C. (2013). Wysokiej jakości nauczyciele = wysokiej jakości nauczyciele? Konceptualizacja podstawowych dziedzin wiedzy dla tych, którzy uczą nauczycieli. *Teacher Development*, 2013 Vol. 17, No. 3, 334-346, <http://dx.doi.org/10.1080/13664530.2013.813766> DOI: 10.1080/13664530.2013.813766

⁵ Tamże.

one akredytację organizatorów doskonalenia zawodowego, dostosowanie do zapewniania jakości na poziomie szkoły, wsparcie dla podejścia do doskonalenia obejmującego całą szkołę, narzędzia wspierające dopasowywanie potrzeb szkoły i nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego oraz zapewnianie doskonalenia zawodowego, a także monitorowanie i ewaluację doskonalenia zawodowego.

Przegląd kończy się krótką dyskusją na temat luk w wiedzy i kilkoma sugestiami dotyczącymi inwestycji w badania, które łączą spostrzeżenia naukowców, praktyków i decydentów.

FOOTT PRINTTS

to współfinansowany w ramach programu Erasmus+ projekt współpracy z siedmioma europejskimi instytucjami i organizacjami edukacyjnymi, które zapewniają kompleksowe podejście do doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Mais informações:

www.foottprintts.eu

info@foottprintts.eu

Koordinator:

Bezirksregierung Arnsberg

Bezirksregierung
Arnsberg

Dezernat 46.3 – Lehrerfortbildung
Niemcy, Arnsberg

Parceiros:

21Knowledge, Unipessoal Lda

Portugalia, Mangualde

Pädagogische Hochschule Wien

Austria, Wien

Uniwersytet Rzeszowski

Polska, Rzeszow

Uniwersytet Rzeszowski

Educom+, The community for the „plus“ in education

Grecja, Karditsa

Institut Européen d'Education et de Politique Sociale

Francja, Paris

Børn og Unge Aalborg

Dania, Noerresundby

North Rhine-Westphalia
represented by the

Bezirksregierung Arnsberg

Seibertzstraße 1
59821 Arnsberg
Germany

Phone +49 2931 82-0
Fax +49 2931 82-2520
poststelle@bra.nrw.de

www.bra.nrw.de

FOOT
PRINTTS